Ibsa Suuratu An-Nabaâ€™i-Kutaa 2

Description

Hundeewwan iimaanaa keessaa tokko duâ€™aan booda kaafamuu fi wanta Guyyaa Qiyaamaa adeemsifamutti amanuudha. Dhugumatti, duâ€™aan booda kaafamutti, qorannoo, mindaa fi adabbii Guyyaa san adeemsifamutti amanuun jireenya namaa karaa sirrii qabsiisa. Faallaa kanaa, duâ€™aan booda kaafamutti, qorannoo, mindaa fi adabbii Guyyaa sanitti yoo hin amaniin, jireenyi karaa irraa goruun namatti dukkanoofti. Namni Qiyaamatti hin amanne, badii adda addaatti lixuun miidhaa guddaaf of saaxila. Mee harâ€™a Suuratu An-Nabaâ€™i irraa wanta Guyyaa Qiyaamaa adeemsifamu irraa muraasaa fi miidhaa nama Qiyaamatti hin amannee haa ilaallu:

﴿إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ كَانَ مِيقَٰتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾
وَفُتِحَتِ ٱلسَّمَآءُ فَكَانَتْ أَبْوَٰبًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ ٱلْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾﴾

â€œ(17)-**Dhugumatti, Guyyaan Addaan Baasu yeroo beellamamaa taâ€™eedha.** (18)-**Guyyaa Xurunbaan afuufamee isin garee gareen dhuftaniidha.** (19)-**Samiinis banamtee hulaawwan taatudha.** (20)-**Gaarreenis deemsifamanii siribdu taâ€™aniidha.â€•** Suuratu An-Nabaâ€™i 78:17-20

Guyyaan Addaan baasu (Yawm al-Fasl)-Guyyaa Qiyaamaa Rabbiin gabroota isaa, gaarii fi badaa addaan baasu fi isaaniif ykn isaan irratti murteessudha.[1]

Akka lugaatti, **Al-Fasl** jechuun wantoota lama ykn sani ol walitti makaman addaan baasuu fi fooyudha. Jecha Al-Fasl jedhu, yeroo baayâ€™ee wanta hiikni isaa wal fakkaatuu fi wal makateef waan itti fayyadamaniif, jecha â€œmurtiiâ€• jedhu bakka buâ€™a. Akkana ni jedhama, â€œFasala al-haakimu baynal khasmaynâ€• kana jechuun â€œAbbaan murtii wal-mormitoota lama jidduutti murteesse.â€• Abbaan murtii haqaan yoo murteesse haqaa fi soba addaan baasa.

Guyyaan Qiyaamaa **Guyyaa Addaan Baasu** kan jedhameef wantoota lama mirkaneessufi:
1ffaa-Kaafamu fi jazaa ilaalchisee wanta namoonni Qiyaamatti hin amanne morman ni mirkaneessa. Kunis dhugaa fi soba addaan baasudha. Warri harâ€™a addunyaa keessatti, â€œDuâ€™aan booda kaafamuun hin jiru.â€• jedhan, Guyyaa Qiyaamaa, oduun isaanii kuni soba akka taâ€™e ni mirkanaaâ€™a.
2ffaa-Wanta namoonni keessatti wal dhaban ilaalchisee isaan jidduutti murteessu. Akkasumas, tokko kan biraa irratti waan daangaa darbeef isaan jidduutti murteessun haqa dhaabu.[2] Namoota jidduutti erga murteesse booda gariin gara Jannataa, gariin immoo gara Jahannam deemun addaan baafamu. Kanaafu, Rabbiin azza wa jalla, Guyyaa Qiyaamaa Muslimaa fi kaafira, muâ€™minaa fi munaafiqa, nama dhugaati fi nama kijibaa, haqaa fi soba addaan baasa.

Miiqaat jechuun wanta tokko hojjachuuf waqtii murteefamaa fi beellama yeroon isaaf godhameedha. Guyyaan Qiyaamaa **yeroo beellamama** akka taâ€™e ibsuun namoota waaâ€™ee Guyyaa Qiyaamaa ilaalchise, â€œMaaliif dafee hin dhufne? Maaltu tursiisee?â€• jechuun gaafatanii fi odeefannoo isaatti qoosan irratti deebii deebisa. Sababni isaas, osoo duubatti hafee fi tureellee beellamni (qaxaroon) yeroo isaaf murteefameen alatti hin taâ€™u.

Hiikni kanaa: Guyyaa Qiyaamaa tursiisuu jechuun hin argamu jechuu miti. Jecha biraatin, Guyyaan Qiyaamaa yeroon isaa waan tureef Qiyaamaan hin dhaabbatu jechu miti. Ammas, Qiyaamaa kijibsiisuun keessan yeroo isaaf murteefame akka jijjiru wanta Nu taasisuu miti. Garuu Rabbiin suutuma suutaan yeroo isinitti fida. Kana keessa warroota Qiyaamaa kijibsiisaniif akeekachiisatu jira. Sababni isaas, tarii dhiyootti dhufuu dandaâ€™a, hin beekkamu.[3] Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً ۗ﴾

â€œ[Qiyaamaan] tasa malee isinitti hin dhuftu.â€• Suuratu Al-Aâ€™araaf 7:187

As-Suur (Xurunbaa) jechuun wanta akka gaafa horii fakkaatu gama tokkon geengoo dhiphoo, gama biraatin immoo geengoo balâ€™aa kan taâ€™eedha. Keessi isaa immoo qullaa keessaan afuufun dandaâ€™amuudha. Gama dhiphaa taâ€™een yommuu afuufan gama balâ€™aa taâ€™een sagalee baasa. Guddinna xurunbaa Guyyaa Qiyaamaa afuufamu Rabbiitu beeka. Xurunbaan kuni addunyaan tuni akka xumuramtuuf, ergasii namoonni duâ€™an kaafamaniif Malaaykaa isa afuufu qaba.

Saraabaa (siribduu) jechuun walakkaa guyyaa keessatti aduun garmalee hooâ€™u irraa kan kaâ€™ee dirree ykn asfaalti irratti fagoorraa yommuu ilaalan bishaan fakkaate wanta mulâ€™atuudha. Garuu yommuu bira gahanii ilaalan bishaani miti.

Kana booda ibsi keeyyattotaa: Dhugumatti Guyyaan addaan baasu Guyyaa Qiyaamaa kan isa keessa Rabbiin azza wa jalla gabroota jidduutti murteessudha. Tola Isaatiin warroota toltuu hojjataniif mindaa guddaa murteessaf, warra hamtuu hojjatan immoo adlii (haqummaa) Isaatiin isaan irratti adabbii cimaa murteessa. Guyyaan Qiyaamaa murtii Rabbiitiin yeroon isaa kan murtaaâ€™ee fi beekkameedha. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

وَمَا نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ١٠٤

â€œ[Guyyaa Qiyaamaa] yeroo lakkaâ€™ameef (murtaaâ€™ef) malee hin tursiisnu.â€• Suuratu Huud 11:104

Guyyaan kuni yoo dhufe, waadaan Rabbiin oltaâ€™aan galee isa keessatti ni raawwatama. Guyyaan kuni kan jalqabu yommuu malaaykan guddaan kan Rabbiin itti gaafatamummaa afuuffi itti kenne xurunbaa afuufudha. Yommuu Malaykaan kuni xurunbaa siâ€™a lammataaf kaafamaaf afuufu, namoonni addunyaa keessatti iddoo qormaataa kaaâ€™amanii turan qabrii isaanii keessaa yaaâ€™un garee gareen

hatamtamaan gara iddoo murtiitti dhufu.

Samiinis babbanamuun hulaa fi karaa malaaykonni iddoo murtiitti argamuuf ittiin gadi bubbuâ€™an taati. Gaarreenis hiddarraa bubbuqifamanii awwaara taâ€™uun qilleensa keessa bittinaaâ€™u. Bakki gaarreen kuni irraa bubbuqifaman akka siribdu taâ€™a. Kana jechuun bakka gaarreeni ni mulâ€™ata, garuu gaarreen bakka kana dhugaan hin jiran. Sababni isaas, daaraa taâ€™uun waan bittinaaâ€™aniif.[4]

﴿إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتۡ مِرۡصَادٗا ٢١ لِّلطَّٰغِينَ مَـَٔابٗا ٢٢ لَّٰبِثِينَ فِيهَآ أَحۡقَابٗا ٢٣
لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرۡدٗا وَلَا شَرَابًا ٢٤ إِلَّا حَمِيمٗا وَغَسَّاقٗا ٢٥ جَزَآءٗ
وِفَاقًا ٢٦ إِنَّهُمۡ كَانُواْ لَا يَرۡجُونَ حِسَابٗا ٢٧ وَكَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا كِذَّابٗا ٢٨
وَكُلَّ شَيۡءٍ أَحۡصَيۡنَٰهُ كِتَٰبٗا ٢٩ فَذُوقُواْ فَلَن نَّزِيدَكُمۡ إِلَّا عَذَابًا ٣٠﴾

â€œ(21)-Dhugumatti Jahannam riphxuu taate. (22)-Daangaa darbitootaaf iddoo deebiti. (23)-Bara baraan ishii keessa turu. (24)-Ishii keessatti qabbanas taâ€™ee dhugaati hin dhandhaman. (25)-Bishaan akkaan danfaa fi malaa malee. (26)-Jazaa wal madaalu. (27)-Dhugumatti, isaan qorannoo hin sodaatanu turan. (28)-Aayaata Keenyas kijibsiisuu ni kijibsiisan. (29)-Wanta hundaa barreefamaan walitti qabne. (30)-â€œDhandhamaa! Azaaba malee isiniif hin daballu.â€• [Isaaniin jedhama].â€• Suuratu An-Nabaâ€™i 78:21-30

Riphuu jechuun diina haleeluf ykn wanta tokko tasa qabuuf dhokatanii eegudha. **Malaa (ghassaaq)**â€“ jechuun sababa gubataniif qaama warra ibiddaa irraa dhangalaâ€™aa boora gadi jiguudha.

â€œDhugumatti Jahannam riphxuu taate.â€• Kana jechuun dhugumatti Jahannam warroota kafaranii fi daangaa darban riphxee eegdi.[5] Ergasii, nama Rabbiin achi keessa akka seenu murteesse of keessatti butti.

â€œDaangaa darbitootaaf iddoo deebitiâ€• kana jechuun Gooftaa isaanii irratti boonun warroota daangaa Rabbii darbaniif Jahannam mana, iddoo itti deebiâ€™anii fi iddoo gahuumsa dhumaa keessa jiraataniidha.[6] Warra kafaruun, shirkii hojjachuu fi badii gurguddaa adda addaa raawwachuun daangaa darban, duâ€™aan booda erga kaafamanii booda iddoon isaan itti deebiâ€™anii fi gahuumsi isaanii Jahannam taâ€™a. â€œ**Bara baraan ishii keessa turu.â€•** Kana jechuun yeroo dheeraa dhuma hin qabne Jahannam keessa jiraatu. Sababni isaas, kaafirota waan turaniif.[7] Adabbiin isaan irraa addaan hin citu. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

﴿وَمَن يَعۡصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا﴾

â€œ**Namni Rabbii fi Ergamaa Isaa faallesse, dhugumatti ibidda Jahannam abadi yeroo hundaaf keessa jiraatantu isaaf jira.**â€• Suuratu Al-Jinn 72:23 (Kana jechuun namni wanta Rabbiin itti ajajee fi dhoowwe keessatti Isa faallesse, Ergamtoota Isaa kijibsiisee, ergaa Isaatti amanuu dide, Jahannami Guyyaa Qiyaamaa seenutu isaaf jira. Yeroo hundaa achi keessa jiraata.[8] Maâ€™asiyaan yeroo hundaaf Jahannam keessa akka jiraatan nama taasisuu Islaama keessa seenu diduu fi hundeewwan iimaanatti amanuu diduudha. Gabaabumatti kufriidha. Namni kafare kana jechuun Rabbitti, malaykota Isaatti, kitaabban Isaatti, Ergamtoota Isaatti fi Guyyaa Qiyaamaatti amanuu dide, yeroo hundaa abadii Jahannam keessa jiraata.)

â€œIshii keessatti qabbanas taâ€™ee dhugaati hin dhandhaman. Bishaan akkaan danfaa fi malaa malee.â€• Kana jechuun daangaa darbitoonni Jahannam keessatti wanta qaamaa fi qalbii isaanii qabbaneessus taâ€™ee, dhugaati dheebu isaanii irraa kutu hin argatan.[9] Kana irra, bishaan garmalee danfaa fi malaa dhandhamu. Azaaba (adabbii) kanaan kan adabamaniif sababa jireenya addunyaa keessatti badii fi yakka gurguddaa akka kufrii, shirkii, wanta Ergamaan Gooftaa isaanii itti geesse kijibsiisuu hojjata turaniifi. Kanaaf ni jedhe, â€œ**Jazaa wal madaaluâ€•** kana jechuun adabbii hojiiwwan isaanitiin wal gituu fi walitti galu adabamu. Kuni adabbii haqummaan (Justice) taâ€™eedha.[10] Akkuma isaan badii gurguddaa fi hojii fokkuu hojjatan, adabbiin isaaniis akkasuma guddaa fi badaa taâ€™a.

Hojiiwwan badaa adabbii guddaa kanatti isaan geessu itti aansun ni dubbata: â€œ**Dhugumatti, isaan qorannoo hin sodaatanu turan.â€•** Kana jechuun isaan duâ€™aan booda kaafamutti waan hin amanneef â€œgara fuunduraatti hojii badaa hojjannuuf ni qoratamna, Guyyaa Murtii hojii badaa kanaaf ni adabamnaâ€• jechuun hin sodaatan. Kanaafi, fedhiin qullaan isaaniiti fi sheyxaanni jinni fi namaa suuta suutaan badii Jahannam keessatti yeroo hundaaf akka turan isaan taasisutti dabarsan.[11]

Osoo qorannoo fi adabbii Guyyaa murtii sodaatanii silaa kufrii, shirkii fi badii gurguddaa hin hojjatu turan. Qiyaamatti amanu dhabuun isaanii badii gurguddaatti akka lixan isaan taasise. Kanaafi, namni Qiyaamaatti yoo hin amaniin, karaa qajeelaa irraa jallachuun badii gurguddaatti lixa. Ergasii yoo hin tawbatin, jazaa (adabbii) badii isaa ni argata. Qurâ€™aana keessatti ni jedha:

وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ عَنِ ٱلصِّرَٰطِ لَنَٰكِبُونَ ٧٤

â€œ**Dhugumatti isaan Aakhiratti hin amanne karaa [qajeelaa] irraa kanneen jallataniidha.**â€• Suuratu Al-Muâ€™minuun 23:74

â€œAayaata Keenyas kijibsiisuu ni kijibsiisan.â€• Kana jechuun keeyyattootaa fi ragaalee ergamtoota Keenya irratti buusne kijibsiisa cimaa ni kijibsiisan.[12] Kijibsiisu jechuun wanta tokko soba akka taâ€™etti yaadudha. Keeyyattooni fi ragaaleen Rabbii oltaâ€™aa irraa dhufan haqaa fi akka aduutti ifa taâ€™anii osoo jiranu, daangaa darbitoonni ni kijibsiisan. Kunis sababa lammataa adabbii cimaatti Guyyaa Qiyaamaa isaan geessudha. Osoo keeyyattootaa fi ragaalee kanniinitti amananii, silaa ni hordofu turan. Ajajoota keeyyattoonni kunniin of keessaa qaban yoo itti bulan, adabbii jalaa ni bahuu jechuudha. Isaan kana hundaa waan hin hojjanneef adabbiif of saaxilan.

â€œWanta hundaa barreefamaan walitti qabne.â€• Kana jechuun xiqqaa fi guddaa, gaarii fi badaa hundaa Kitaaba keessatti galmeessinee jirra. Yakkamtoonni badii isaan hin hojjanneen adabamu hin sodaatin, hojii isaanii irraa â€œwaa ni badaa ykn ni dagatamaâ€• jedhaniis akka hin yaanne. Wanti isaan hojjatan hundi gonkumaa hin badu ykn hin dagatamu. Kana irra, kitaaba keessatti galmaaâ€™e walitti qabama. Ergasii Guyyaa Qiyaamaa galmeen hojiin isaanii itti galmaaâ€™e kunis isaaniif dhiyeefama. Akkuma Rabbiin (Subhaanahu wa taâ€™aalaa) jedhe:

وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ
يَٰوَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلْكِتَٰبِ لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ
أَحْصَىٰهَا ۚ وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟ حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾

â€œ**Galmeenis ni kaaâ€™ama. Yoma san yakkamtoota waan isa keessa jiru irraa sodaattota taâ€™anii argita. Ni jedhus, â€œYaa badii keeenya! Kuni kitaaba akkamii, xiqqaas guddaas walitti qabu malee hin dhiifne!â€• Wanta hojjatan dhiyaataa taâ€™ee argatu. Gooftaan kee eenyullee hin miidhu.â€•** (Suuratu al-Kahf 18:49)

â€œDhandhamaa! Azaaba malee isiniif hin daballu.â€• [Isaaniin jedhama]. Kuni wanta Guyyaa Qiyaamaa warroota Jahannam keessa seenaniin jedhamuudha. Hiikni isaas: Adabbii kana dhandhamaa, adabbii malee homaa isiniif hin daballu. Yeroo yeroon adabbiin isaanii ni dabala. Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa ni jedha:

ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ
ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾

â€œWarroota kafaranii fi karaa Rabbii irraa [namoota] dhoowwan, sababa isaan balleessaa turaniif adabbii irratti adabbii isaaniif daballa.â€• Suuratu An-Nahl 16:88

Rabbiin subhaanahu wa taâ€™aalaa rahmata fi tola Isaatin adabbii cimaa kanarraa nu haa eegu.

---

[1] Maâ€™aariju tafakkuri wa daqaaâ€™iqu tadabburi-15/20[2] tafsiiru tahriir wa tanwiir-30/29[3] Madda olii[4] Maâ€™aariju tafakkuri-15/21-22[5] Tafsiiru Qurxubii-22/15[6] Tafsiiru Xabarii-24/21[7] Maâ€™aariju tafakkuri-15/23, Tafsiiru Qurxubii-22/15-16[8] Tafsiiru xabarii-23/350[9] Tafsiiru Saâ€™dii-1070, Tafsiiru ibn Kasiir-7/464[10] Maâ€™aariju Tafakkuri-15/24[11] Maâ€™aariju tafakkuri-15/24-25 [12] Madda olii

Date Created

December 18, 2019
Author
admin